

KOG

Ooit liepen de slimste geesten van Nederland in dit gebouw rond, onder wie een verdienstelijk aantal Nobelprijswinnaars. Aan de Zonneveldstraat – toen nog Zonneveldsteeg – vond Willem Einthoven de electrocardiograaf uit. Hij won er later de Nobelprijs voor Medicijnen en Fysiologie mee.

De fysici en Nobelprijswinnaars Hendrik Lorentz en zijn pupil Pieter Zeeman legden hier aan de Steenschuur de basis voor de ontdekking van het elektron. Lorentz is in dit gebouw bijna nog fysiek aanwezig: zijn standbeeldje prijkt boven het toegangspoortje naar de naar hem vernoemde Lorentz-zaal. Onder zijn voeten een uil, symbool van wijsheid.

De grote Albert Einstein schreef een brief naar de opperbaas van dit gebouw, toen nog het gebouw voor chemisch, fysisch, anatomisch en fysiologisch onderwijs geheten, of hij hier alsjeblieft mocht komen werken. De opperbaas verwaardigde zich het niet eens om de toen overigens nog onbekende Einstein een antwoord te sturen. Later werden Albert Einstein en Heike Kamerlingh Onnes – want zo heette de opperbaas – de dikste vrienden. En Einstein werd hier een geliefde gast en docent.

Onnes maakte van dit gebouw een van de meest geavanceerde onderzoekslaboratoria ter wereld. Zijn laboratorium nieuwe stijl was een plaats waar toponderzoek en -onderwijs met elkaar verweven waren. In 1908 – dit jaar precies 100 jaar geleden – slaagde hij er hier als eerste in om helium vloeibaar te maken. Met dit doel voor ogen had hij in 1904 een speciaal cryogeen lab opgericht, dat nog geruime tijd als 'de koudste plek op aarde' gold. Het lukte hem om een temperatuur van minder dan één graad boven het absolute minimum te bereiken: 0,9 graad Kelvin. Tot 1923 zou Leiden de enige plaats ter wereld zijn waar de temperatuur van vloeibare helium kon worden bereikt.

'De koudste plek op aarde', zo kende ik Leiden ook als kind. Naast het feit dat Rembrandt hier letterlijk en figuurlijk het licht zag, is dat Leidens belangrijkste wapenfeit. Hier, in dit gebouw, waar ooit de slimste geesten van Nederland rondliepen, werd wetenschapsgeschiedenis geschreven.

Onze stad was populair onder buitenlandse wetenschappers die hier hun theorieën wilden testen om te zien of deze bij lage temperaturen nog steeds golden. "Door meten tot weten" was de slagzin van Onnes' laboratorium. Uitvinding na uitvinding werd hier gedaan. Kamerlingh Onnes zelf ontdekte hier supergeleiding. Hij kreeg er in 1913 de Nobelprijs voor Natuurkunde voor. Willem Keesom maakte op deze plek in 1926 helium vast.

Het natuurkundig laboratorium waar Onnes zijn experimenten uitvoerde, is in 1932 naar hem Kamerlingh Onnes Laboratorium genoemd. In de jaren negentig verhuisden de fysici naar een nieuw optrekje in de Leeuwenhoek. In dit gebouw verzamelden zich de Leidse juristen. De messing letters 'LABORATORIUM' werden verwijderd. Het eens zo trotse Kamerlingh Onnes Laboratorium werd omgedoopt in Kamerlingh Onnes, afgekort KOG.

“Ik werk in het KOG.”
K – O – G.

L – O – I. De Leidsche Onderwijs Instellingen.
Dat is het imago dat het K – O – G van nu uitstraalt.
Geen nerds in labjassen en amanuensussen in stofjassen meer, maar genaaldhakte blonde meisjes in muisgrijze rokjes, en jongens met vette haren met het overhemd half uit de spijkerbroek.

Let wel, ooit liepen de slimste geesten van Nederland in dit gebouw rond, in dit voormalig Kamerlingh Onnes Laboratorium, nu het Kamerlingh Onnes gebouw, kortweg KOG. Helaas is dat niet meer het geval: ik wil niemand kwetsen, maar ik heb niet de indruk dat de slimste geesten van Nederland rechten gaan studeren, uitzonderingen daargelaten.

Waarom eigenlijk niet, vraag ik me af?

Om ingewikkelde zaken als die van Lucia de B. te kunnen doorgronden, is een uitzonderlijke combinatie van kennis en vaardigheden vereist. Een rechter of officier van justitie hoeft niet alles tot in detail te begrijpen, maar een behoorlijk basisbegrip van statistiek, van chemie, van moleculaire biologie, van psychologie en menselijke anatomie is wel vereist. Het is te gek voor woorden om de officiële stukken over Volkert van der G. te moeten lezen dat in diens schuurtje condooms zijn gevonden met daarin een mengsel van suiker en kaliumchloride, terwijl dat toch echt kaliumchloraat was. Kaliumchloride is een bestanddeel van dieetzout. Van een mengsel van kaliumchloraat kun je alleen maar bommen maken, niets anders.

De jurist-van-nu moet een duizendpoot zijn op het snijpunt van alfa, bèta en gamma, een alleskunner. Dat vraagt om de allerslimste studenten. Die moeten niet natuur- of wiskunde gaan studeren, maar rechten. Rechten moet je niet DOEN maar STUDEREN!

Kamerlingh – Onnes – Gebouw. – “Door meten tot weten.”

Misschien is het een illusie, maar ik hoop dat hier ooit weer de slimste geesten van Nederland zullen rondlopen, ter meerdere eer en glorie van de grote Heike Kamerlingh Onnes. Mensen als Lucia de B. verdienen namelijk beter dan de juristen-met-een-witte-vlek-voor-bèta van nu. Ach, misschien komt het College van Bestuur in 2018 wel tot de conclusie dat Wiskunde & Natuurwetenschappen, Psychologie en Rechten moeten fuseren tot één grote bèta-faculteit. Misschien worden dan de messing letters LABORATORIUM weer op de gevel geschroefd. Misschien worden in het Kamerlingh Onnes LABORATORIUM van 2018 de beste juristen ter wereld opgeleid. Wanneer valt de volgende Nobelprijs in dit gebouw?

Leiden, 26 februari 2008

Jos van den Broek